

kan worden, het kinder-er is in het uilen, en in uiveren van

pantheïsme. Wat is God? God weet hij niet. Is hij

it?"

Faust, „klank of de stem, bevrediging dienst. Maar k, liefde, of men dafur!" a, dat Kloos hij wel was,

stijk. a wil breekbbaar: en Wie 'tis". regel, na de

rgaande kort sche levens-e natuur als tot een pan-zig, „agnos-rip, dat van dan dat wij ten reeds in srichting het re. De tegen-heel op den or de tegen-lus zijn voor onze zede-vant hij legt eid aan,

de meest per-aesthetisch n. Hier komt beeld van guren uit on-en schrijver Wegens mis-twee jaar sten tijd van „Profundis". ig van Bou-het afgrijse-n des levens i gezelschap, als belevend heerlijk sug-voor mij de t, en zonder ju geweest". ichting voelt t naar deze

eigen genie, vreugde een ermoed van k opzettelijk uwe zinnen-was in de so voor mij

m mysterie; a is er reeds nysteri-ner-wendige ver-rwazigen en ng van haar Christusge-s van Naza-L, is gansch

a een levens-ondoet, een evelatie, van wij erkennen

reel, na zijn schooneid x het Groote in kuns zal het vurigst. De eerste God is hier enig slechts Ik denk dat beginnen

ven en enkele

in de sfeer van den hartstocht... Ik hield op meester over mijzelf te zijn. Ik stond niet langer aan het roer mijner ziel, en wist het niet. Ik liet mij door genot beheerschen. Ik eindigde in afgrijsselijke schande. Nu blijft er slechts één ding voor mij over, volstrekte deemoed."

En Boutens viert in zijn „Inleiding" Wilde en den kunstenaar in 'algemeen als oppersten individualist, die „zedelijkheidswetten" begrijpt noch noodig heeft. „Zijn eigen moraal is hem genoeg."

Dat zegt Boutens zoo rustig, maar het is alsof iemand de haven uit gaat zeilen zonder kompas, en nu rondobbert op de eindeloze zee, hulpe-loos! Hij is zijn kompas kwijt, ja heerlijk! Heeft hij het niet zelf thuis gelaten? En ziet hij nu niet veel meer van de zee en den hemel, nu hij niet naar het kompas behoeft te zien?

Kierkegaard zegt ergens, dat de aesthetische mensch van oogenblik tot oogenblik leeft. Kon hij zich in 'toogenblik handhaven, hij zou een god gelijk zijn. Maar het gevaar ligt tusschen twee oogenblikken; altijd weer moet hij door zijn eigen leegte heen, en daar over heen helpt hem niemand. Deze mensch kent niet de rust der „herhaling", zijn levensthermometer wijst immer op koorts! Hij vliedt God, het middelpunt, den Oneindige, en jaagt zich moe in het eindeloze.

De haven is uit het gezicht verdwenen, de richting is verloren, — nu gaat het alle richtingen uit! Nu gaat het nergens heen, omdat het overal heen gaat! Nu is niets zijn thuis, omdat hij overal thuis is. Ibsen's Peer Gynt zucht dan ook, dat „de eigenaar steeds van huis" geweest is. Als het einde van zijn leven genaderd is, komt deze Peer Gynt terug van zijn eindeloze omzwervingen in het land zijner jeugd, en hij schreit het uit in zijn wanhoop: „Zoo onzegbaar arm kan een menschenziel terugvallen in grauwe neevlen van 't Niet. O heerlijke aarde, wees niet verstoord, dat ik trap op uw gras zonder nut te doen; o heerlijke zon, die uw stralen zondt in een leeg hut, waar geen mensch ze begroette... Er zat niemand binnen om te warmen, te koestren. De eigenaar, zei men, was altijd van huis. Heerlijke zon en heerlijke aarde, waarom deelt gij mijn moeder ontstaan in uw licht? Geest is maar schaarsch, de natuur is verkwistend; het is hard zijn gehoorde te booten met het leven. In een sneeuwval wil ik mijn rustbed vinden; daar kan men dan schrijven: „hier ligt niemand begraven".

Niemand zijn is de levensbestemming van den aesthetischen mensch, het onpersoonlijke in het eindeloze, het stuurloze in de ijle leegte.

Ik hoop, dat hij niemand nu de gedachte opkomt, dat ik met te schrille kleuren gewerkt heb. Het is mijn overtuiging, dat hier uitkomen moet, wie de aesthetische levensrichting ten einde toe zou volgen. Gelukkig worden velen bewaard voor deze consequentie, dank zij een gelukkige echt-menschelijke inconsequentie, of laat ik liever zeggen: dank zij Gods liefde onnaspeurlijk, maar des te aanbiddelijker, die zelfs nog vasthoudt, wie Hem, het middelpunt van alle leven, den Oneindige, verliet om in 't eindeloze zijn levensbevrediging te zoeken!

W. E. ENGELKES.

PERS-SCHOUW.

Eenheid van opleiding.

Voorzover onze kerkelijke pers zich over dit onderwerp, naar aanleiding van de besluiten van een paar kerkeraden, uitsprak, treedt daaruit algemeen de wensch naar voren om deze kwestie thans te laten rusten.

De v. d. Linden zegt in de „Geref. Kerkb. voor 's-Gravenhage":

althans, een voorzichtig verdrag heeft gemaakt, zooals Rome dat kan.

En nu komen daar de Christus-uitbeeldingen bij dezen werkelijk nobelen mensch. Hij schenkt ons een Christus met oogen, diep en ondoorgroondelijk, oogen van sterke suggestie; een glimlach om den mond, lieflijk en teer (Heilig Avondmaal). De „Christus Eucharisticus" rekt zijn lichaam in het sacrament aan geknielde Zeeuwsche kinderen; het groote mysterie in Domburg...; een kunstenaar heeft geen bedevaart nodig! De teekening is zuiver wiskunstig, mathematisch in bouw, de rechte lijn is er in alles en de rechthoekige driehoek. Niet ten onrechte heeft men geschreven over de „Oostersehe onbewogenheid van Toorops Christusfiguren. Zij geven nimmer een getortueerden Christus weder zooals bij Matthaeus Grünewald, maar steeds den Oustegene, den Verlosser... als een toren van vrede." In de expressie van Toorops Christusfiguren is de uitbeelding van een zeer koninklijken Christus, maar dan niet met koninklijk geweld, doch met een „bijzondere weergave van de goddelijke stilte om Hem". Bij Christus is altijd de gratievolle rust, en als hij (De Doop) tot de knieën staat in het blauwe Jordaanwater, dan naderen hem de visschen „in buigende rhythmen". Het is, tot in de staties (de in de Roomsche kerken

Er is een tijd geweest, dat ik met warmte pleitte voor de eenheid van opleiding. Ik meende, dat er van bloei in ons kerkelijk leven geen sprake kon zijn, tenzij dan dat we eerst kregen: éénheid van opleiding. En toen in Arnhem het eerst aangenomen voorstel ter verkrijging van de éénheid ter zijde moest worden gesteld, was ik bitter en bitter teleurgesteld.

Maar indien ik ooit hebt leeren verstaan, dat in Godes hand alleen de leiding der zaken veilig is, dan is het in deze zaak geweest.

Er is veel na de Synode te Arnhem geschied, dat menig hart wondde. Men vreesde zelfs voor scheuring.

Intusschen, de beide inrichtingen zetten haar arbeid voort. Er is allengs stilte gekomen in de verontruste wateren. Kampen werd rijk gezegend en groeide en bloeide weer. En Amsterdam kon, met een Ravinck verrijkt, haar arbeid vol goeden moed voortzetten. Van beide inrichtingen komen der kerken tal van jonge mannen toe, die haar met zegen kunnen dienen. Wie zou thans een storm willen ontkenen in de kerken bij de wetenschap, dat de bezwaren ter verkrijging der éénheid dezelfde gebleven zijn?

Maar we hebben allengs gelegenheid gehad zelfs een voordeel te zien in het bestaan der twee inrichtingen. Vooral in dezen tijd, waarin er een heilige wedijver moet zijn om de Gereformeerde belijdenis hoog te houden, en een naast elkander arbeiden tot vermeerderende krachtsinspanning niet slechts wekt, maar ook controleerend op elkander inwerkt. Op dit laatste heeft wijlen Dr. Kuiper meermalen de aandacht gevestigd en de groote betekenis er van aangewezen.

Een amuseante Classis en een amusant verslag.

Voor eenige maanden werd de eerste vergadering van de classis Batavia gehouden. Verbindt men „Indië" nog al eens met mopperaars, schijnt het klimaat wat irriterend, prikkelend op het gestel te werken en legt de onuitputtelijke voorraad scheldwoorden, welke men soms in Indische bladen kan aantreffen, daarvan overvloedig getuigenis af, onze broeders in Indië geven een beter voorbeeld. Zij houden niet alleen den moed, maar ook de vroolijkheid erin. En die vroolijkheid steekt zelfs een zoo achtbare vergadering als de classicale aan. En blijkbaar onder den indruk daarvan schreef ook de verslaggever in „De Banier" zijn allerminst droog en stroef verslag.

De Bakker wordt daarin geteekend met de woorden:

De Bakker, de Abraham-figuur in onze kerken, wiens persoon rust ademt en wiens woord en werk rust en vrede brengt of herstelt. De Bakker opende deze vergadering, die zeker niet van historische betekenis onthloot is.

Ik hoop te eeniger tijd eens in de gelegenheid te zijn met De Bakker kennis te maken. Dan weet ik meteen, hoe naar het oordeel van den verslaggever Abraham er moet uitgezien hebben. Totnogtoe heb ik daar geen voorstelling van.

De voorzitter krijgt di op zijn register:

Dr. Harrenstein, prettige figuur, dien nu niemand eens voor een dominee zal uitschelden, wiens gulle lach van tijd tot tijd aanstekelijk en ontspannend werkt, wiens humor zijn ernst, wiens ernst s'n schalkschheid in evenwicht hield, wiens pijp nimmer uitging....

Wel 'n apart soort pijp met hecolitersinhoud b.v. of 'n apart soort tabak die brandt, maar niet noemenswaard mindert.

Men zou het haast bejammeren, dat op onze classicale vergaderingen de pijpen zijn afgeschaft.

Anders konden de broeders bij Medans pastor in de leer.

Van den jongen Dr. J. H. Bayinck wordt voorts gemeld, dat hij „er in moest zien te slagen van doctor tot dominee te promoveren". Erg kerk-

gebruikelijke afbeeldingen van den kruisweg) toe, een Christus zonder beweging. En het mag wel verwonderen, dat deze zelfde Toorop, die alleen maar naar stilte vraagt rondan den Christus, en bij wiens Christusfiguren men hoogstens zacht zou kunnen snikken, in 1913, toen Europa reeds ourustig werd, heeft kunnen dichten:

Stil duizenden mijnen zijn... Miljoenen in 't gelid De stakers, om te brjzelen de maatschappij uit 't lid,

Duizenden fabrieken zonder 'telectrisch leven; Veel sterke armen, die zich niet meer aan den

[arbeid geven, „Geen milliardenfestijnen meer... Het kapitaal

[kapot." Kom, Christus, groote Liefdevorst, maak rein nu

[wat is rot. Laat uw klaroenen blazen naar alle oorden heen, Die heilige klanken maken broeden uit steen.

Christus — en electrische motoren. Christus en — de fabriek. Christus — met een klaroen! Christus en de stakers. Men zou die combinatie van Toorop niet wachten. Ik wijs er ook alleen maar op, om te bewijzen, dat zelfs voor één en denzelfden mensch de Christus nu eens deze, dan weer die is. Toch: zooals gezegd is: de stilte, de onbewogenheid overheerscht in deze Christusvisie. Bij

rechterlijk is dit niet uitgedrukt. Humor en kerkrecht leven weleens meer op gespannen voet.

Nu over het Kerkblad.

's Middags is er over 't Kerkblad gediscussieerd. „Ik kan al dit volk niet dragen", had De Aalders gezegd.

De heele zorg rust op mijn schouders.

Daar is een heele poos over 't orgaan der kerken gesproken.

Of de Schriftoverdenking moest blijven? De broeders meenden toch van ja. Of ze dan werkelijk gelezen werd? De Bakker meende wel te weten hoe meestentijds 'n Kerkbode gelezen werd. Naar de wijze der Joden. Van achteren naar voren. Eerst de advertenties. Dan de berichten, de mededeelingen, Indisch Kerkelijk leven, ingezonden en dan Zondags ook beslist de Schriftoverdenking.

Nu, dan liet De A. zich verbidden en nam de rubrieken Schriftbeschoowing en „ons persoonlijk leven" weer voor zijn rekening.

En De Harrenstein zou voor „Persschouw" zorgen. En als hij ergens iets comisch ontdekte in eenvoudige bedoden en streven of in weldsch kerkelijk pralen, hij zou er ons allen op vergasten.

Want 't comische drong zich altijd direct aan hem op, hij hoorde en zag 't altijd terstond; als hij moest lachen, dan wilde hij 't niet alleen doen; dan zouden wij allen eens giunderen.

Licht zou men hieruit kunnen afleiden, dat deze „Persschouw" een uitgesproken komisch karakter zal dragen.

Dat zal wel niet de bedoeling zijn.

Al zal de „note gaie" er niet in ontbreken, het zal wel, om het eens heel alledaags te zeggen, geen kerkelijke lach-rubriek worden.

Over den verderen inhoud nog het volgende:

En Dr. Ravinck ontquam niet aan de „Boekbeoor-deeling".

En De v. Dijk moest wat vertellen van zijn zendingarbeid. En de andere miss, dienaren ook.

Ik kan niet schrijven, kreet de andere. Heusch, ik kan 't niet.

Ik zal wel eens iets inzenden.

„De v. Dijk, rubriek „Ingezonden", decreleerde de praeses.

En daar was groote vreugde.

Dat was dan een grappige classis, groent er een. Neen, Eerwaarde, ze was genoeglijk en amakelijk. En er is hard en goed en mooi gewerkt.

't Is toch goed, dat de verslaggever er het laatste aan toevoegt. Men zou uit zijn verslag anders licht een verkeerden indruk krijgen.

En om nog een punt van het classicale agendum te noemen:

Magelang had kerkinstituering gevraagd. Doch er was een bezwaar. De kring bestond bijna geheel uit onderwijzers.

„En dat was voor eventuele ambtsdragers geen aantrekkelijkheid zoo alleen onder naaste collega's te arbeiden."

De Bakker vroeg het woord.

Zijn rustige stem verhoogde het effect van zijn zultige woorden. Broeder Praeses — gewone ster-velingen zeggen „praeses" — dit bezwaar zou dan ook schier overkomelijk zijn voor N. O. Drenthe. Daar zijn 't allemaal turboeren.

En in „De Streek" zonder uitzondering schier alle koolboeren. (Ze verkoopen er allen kool, de een nog meer dan de ander). Daar kan dan ook nooit een kerk geïnstituëerd worden.

't Doet ons goed opnieuw te vernemen, dat onze broeders in Indië de levenslust hebben bewaard. Wij voor ons zijn blijde met de blijden.

Wij wenschen hun steeds opgewekte classicale vergaderingen toe.

Zij zullen wel zorgen, dat de waardigheid bewaard blijve.

Natuurlijk heeft de verslaggever zoo niet geschreven, opdat hij in het moederland navolgers vinde.

Er is niets vervelender, dan een concours in geestigheid.

Toorop. En bij de anderen, schilders, en vooral dichters.

En het slot wordt van deze droef-vrolijke historie zonder historie, dat in den mensch wel mystieke stemmen klinken, en dat die mystieke stemmen misschien wel naar het woord van Toorop essence in zich dragen van al het gedane in zijn leven. Maar ze dragen in geen geval essence in zich van al het gedane in Gods leven, in de heilsopen-baring Gods. De totaalom van deze aesthetische kennis is een verzameling van losse denk-fresco's. Maar het drama is weg. De éénheid in tragiek en divina comedia — geen plaats ervoor! En het hoogst dramatisch uitbeelden van Golgotha's feit, gelijk Paulus dat geeft in de schildering van overheden en machten, die bij het kruis naakt uitgestroopt en van hun spolia, hun wapenbuit, beroofd worden, kan bij deze aesthetici hoogstens in het stil-uitgebeelde verglijden van zwijgende zondemachten en hellegeesten worden aangeduid, zwakjes nog maar. Als men nog hellegedachte realiseren wil, dan is er geen hellerumoor. Er is geen ontzetting, er is geen snakken naar lucht, er is geen worstelen met God bij deze menschen mogelijk.

Want het geheim is geschonden. Het „Christusgeheim".

K. SCHILDER.

9) v. Nes, a.w., bl. 138.